

Naj si bo moška, ženska ali otroška obleka tudi stara in obnošena, nič zato, če je le čista in cela, čeprav zakrpana. Spretna roka jo napravi tako, da se krp ni treba sramovati.

Pri moški suknji se masten ovrtnik očisti takole: v skledo čiste vroče vode se vlije žlica salmijakovca, nakar se s to vodo in krtačo drgne ovrtnik. Krtačo je pridno spirati v tej vodi. Ako nimamo salmijakovca, vzamimo vročo vodo in milo. Očistijo se tudi drugi madeži iz blaga. Nato se suknjič lepo naravna in še napol vlažen od leve zlika. Manjkajoče gumbice in sparano podlogo ne pozabiti prišiti. Scefrane rokave in hlačnice so obrobijo z ozkim trakom enakega blaga.

Raztrgana mesta zakrpaj z enakim blagom. Vstavi ga lepo po vzorcu in šivaj z malimi vbodi, da se čim manj pozna. Ako nimaš enakega blaga, žrtvuj telovnik. Nosi se lažje drug telovnik k obleki, kakor pa z drugim blagom zakrpana obleka. Krpana mesta zlikaj z leve strani.

Tudi perilo je treba ob pravem času zašiti in krpiti in tako zdrži še enkrat tako dolgo. Če se strga srajca že tako, da je manjka skoraj polovica, tedaj je zguba velika. Tudi perilo krpaj z enakim blagom in vstavi rižaste ali vzorčaste krpe natančno po vzorcu.

Posteljne rjuhe se obrabijo najbolj v sredini. Predno nastanejo luknje, se take že tanke rjuhe prerežejo po sredi navzdol, ali če je sešita iz dveh delov, se razpara. Nato se sešijeta dosedanjí stranski dolžini skupaj in nove stranice se po potrebi zarobijo. Tako popravljená rjuha zdrži še marsikatero leto brez krp in izgleda prav dobro.

Spretna ženska roka ustvari iz skoro nerabnega dokaj čedno oblačilo in lepo postavljene krpe so njej samo le v čast. Mož in otroci bodo veseli nosili čisto in celo obleko in mož ne bo imel ob pogledu na luknje in scefrane rokave neprestano pred očmi teže sedanjega časa. Tudi tukaj, kakor v nešteti drugih ta-

kih slučajih ublaži in izdijiva, pridna roka matere dokaj gorja.

Za koline. Stisnjena klobasa.

V slani vodi skuhaj precej mehko 2 dela svinjske glave in 1 del kož od špeha. Kuhano zreži na 2 prsta široke kocke ter zmešaj v primerno veliki posodi s pol toliko krvi, kakor je bilo kož (na 1 kg kož pol litra). Dodaj od juhe, kjer se je kuhala glava in kože, da postane zmes redka, primerno soli in popra, ščepljaj majarončkovih plev in malo zmletga gvirca. Vse to napolni v svež prašičji želodec, katerega si poprej na eni strani sešila. Nadevanega dobro zašpilji in sešij, nato pa 2 in pol uri prav počasi kuhaj. Klobasa je kuhana, ko ne teče več iz nje kri, če jo zbodeš z iglo. Kuhano klobaso deni med dve deščici in jo poteži s kamnom. Čez nekaj ur pa postavi shlajeno še na hlad. Na mizo daj klobaso narezano na tanke rezine, oblito s kisom in oljem, čez pa potrosi drobno zrezano čebulo.

*

Cene in sejmska poročila.

Mariborski trg. Na mariborski trg v soboto dne 2. januarja so pripeljali špeharji 119 komadov zaklanih svinj. Svinjsko meso je bilo po 10 do 12 Din, špeh po 12 do 14 Din. Kmečke so pripeljali 19 vreč krompirja po 1 do 1,50, 12 vreč čebule po 5-6 (česen 10-16), 1 voz sena po 80 Din. Rž 1,50, ječmen 1,50, oves 1,25 do 1,50, koruza 1,50, prosa 1,75 do 2, ajda 1,50, ajdovo pšeno 4-4,50, fižol 2-2,50. Kokoš 30-40, piščanci 28-65, puran 70-80. Celi orehi 5-6, luščeni 16 do 20. Hren 12-14, karfižola 4-12, ohrovt (glava) 2-3, kiso zelje 3-4, repa 2. Hruške 2, jabolka 2,50-5. Mleko 2-3, smetana 10-12, surovo maslo 24-32. Suhe slive 8-12, med 14-20.

Mariborski živinski sejem dne 29. XII. 1931. Na ta živinski sejem je bilo prignanih: 4 konji, 12 bikov, 54 volov, 183 krav in 1 tele, skupaj 254 glav. Cene so bile sledeče: debeli voli 1 kg žive teže 3,25 do 3,55 Din, poldebili voli 2,25 do 2,75 Din, plemenski voli 3 do 4 Din, biki za

klanje 3 do 4 Din, klavne krave debele 2 do 4 Din, plemenske krave 2,50 do 3 Din, krave za klobasarje 0,75 do 1,25 Din, molzne krave 3 do 3,25 Din, breje krave 3 do 3,25 Din, mlada živina 2,50 do 4,25 Din, teleta 4 do 6 Din. Prodanih je bilo 146 glav. — Mesne cene so bile sledeče: volovsko Ia 10 do 12 Din, IIa 7 do 8 Din, meso od bikov, krav in telet 4 do 6 Din, telečje meso 12 do 14 Din, IIa 8 do 10 Din, in svinjsko meso sveže 8 do 14 Din za 1 kg.

*

Deske za silo.

Kako hitro ginejo razni lepi in predvidevni stari običaji v našem narodu svedočijo »deske za silo.«

Pred najmanj 60 do 70 leti je še vladal v nekaterih krajih pri nas takorekoč tihi predpis, da je morala imeti vsaka uglednejša kmetija doma vedno najmanj 5 do 6 suhih desek, katere so bile namenjene za krsto, ako je kdo v hiši nepričakovano umrl. Slabo gospodarstvo na kmetiji so označevali sosedje le s prezirljivo opazko: »Kaj pa ti, ki niti ne glešajo več desek za silo!«

Osebnost sem čul v življenju kot ljudskošolec na rojstnem domu samo enkrat ta izraz. Nekoč je prišel zgodaj v jutru v visokem snegu sosednji mizar k očetu s prošnjo, naj mu posodi desek za eno krsto, ker mora to brzo izdelati za nekega mrliča v Halozah in v mesto ne more po nje v tem metežu. Oče so mu nato rekli: »Dobiš jih, ker si pošteni-jak, pa to so naše deske »za silo«; moraš jih čimprej in tudi suhe vrniti!« — Mizar je nato pridjal: »Kaj, kakor Vas vidim tu, ste vi zdravi, kakor riba v vodi; pri Vas ne bo tako hitro mrliča. Vrnem Vam pa deske takoj, ko bo pot v mesto boljša!«

V poznejših letih sem se povodom dopustov rad pogovarjal z nekim prevžitkarjem, kateri je že štel mnogo nad 80 let, ki je pa imel izboren dar za opazovanje vsega, kar se je v življenju godilo krog njega. K temu sem šel vedno s svojimi vprašanji narodnopsne in jeziko-

»Si bil na velosejmu v Ljubljani?« — »Bil sem!« — »Kaj si pa prodajal?« — »Zijalal!«

Razočranje. Mlada žena uide svojemu možu. Kmalu ji je pa žal in se vrne baš v času, ko moža ni bilo doma. Na stanovanju opazi polno cvetic. »Moj mož je gotovo vedel, da se bom vrnila!« nagovori služkinjo. — »O ne,« odgovori ta, »svetlice so mu poslali prijatelji, čim so zvedeli, da ste pobegli!«

Izredno sposoben. — Pred naborno komisijo je stal mož, ki je zdravniku pojasnjeval: Nisem sposoben, ker ne spim po cele noči. — Zdravnik se je razveselil: »Ravno na vas smo čakali, takih mož

Januš Golec:

Trojno gorjé.

Ljudska povest o trojnem gorju slovenskih in hrvatskih pradedov.

Novi gospodar ga je poznal kot izvrstnega orožarja in ga namestil za vodjo kovačnic v Lesičnem.

Ob prihodu v Lesično je bil Pavel Šterc star 32 let, visoke, lepe ter krepke postave in prijazno prikupljivega obraza. Že na zunaj mu je bilo poznati, da je služil vojake in imel posla z najbolj imenitno gospodo. Kljub samozavestnemu obnašanju ni bil ošaben, ampak nasprotno — gostobesedno postrežljiv napram vsakemu, ki je imel opravka v grajski delavnici. Ker je bila lesička orožarna obenem tudi kovačnica, je bil nje vodja v stalnem stiku s tamošnjimi kmeti, ki se niso mogli načuditi njegovi neprisiljeni domačnosti. Vsakemu kmetiču je segel v roko, mu obljubil popravilo ali novo naročilo in še izpraševal ga je, kako se mu godi in kako je kaj zadovoljen z grajsko gospodo.

2

Kmalu si je pridobil zaupanje podložnikov daleč na okrog. Lesička kovačnica je bila polna ljudi, ki so dali zaluzka, a zvedeli marsikatero novo izbojev s Turki in iz tedaj že živečega kmečkega gibanja po drugod. Prijazni grajski kovač je znal ter videl veliko, bil je precej daleč po svetu in je znal podati doživljaje revnim domačinom kot rojen Žusemčan v njihovem materinem — slovenskem jeziku. Radovedni Pilštajnčani so kar migali z mustačami, ako jim je pripovedoval Pavel, kako so podili Turke po Ogrskem in Bosni in kaj je skušil v veliki državni orožarni v Kaniži. Še bolj nego s pripovedovanjem o podivjanih Turkih si je znal prikleniti nase srca tlačanov s slikanjem prebrideke usode Tahovih kmetov iz območja Stattenberga pri Slov. Bistrici in zagorskega Podsuseda. Pri poslušanju trinoških zgodb so kmetje škripali z zobmi, dvigali pesti in prisegali, da bi bili oni že davno zaplesali s Tahom, ako bi bil njihov grajski gospod!

Po celi dolini Bistrice so pripovedovali ljudje od osebe do osebe, kaj počenja s tlačani krvoloč Tah, ki mora imeti volčje srce ter vražjo glavo.

slovne smeri, katera sem si bil pri raznih slučajih napisal za njega, ker mi je služil kot kmečki vedež ali podeželni konverzačni slovar. Ko sem ga nekoč vprašal, kaj ve o »deskah za silo« pri nas, mi je to na široko obrazložil in sicer nekako takole: »Ko sem bil še mlad, še ni bilo dobiti kar krste kje pri prvem kramarju, kakor danes in tudi mizarji so bili na deželi redko sejani. Za slučaj smrti v obitelji ni bilo v goratih krajih, v hudi zimi, v visokem snegu ali veliki povodnji, katera odnese navadno vse brvi in mostove, mogoče tudi čez celi teden preskrbeti mrliču krste. Moral je torej imeti vsak boljši kmetovalec takrat doma vsaj toliko desek pri roki kolikor jih je treba za eno krsto. Ubožim so pa kmetje »zložili« deske za krsto skupaj »v dober namen«. Če tudi mizarja ni bilo dobiti, ni to napravilo kake omena vredne zadrege; vedno se je kdo našel, kateri je za silo zbil kako vsaj zaboju podobno krsto, da je bilo mogoče spraviti mrtveca končno k cerkvi ali na bližnje pokopališče. Da bi pa bili koga pri nas pokopali kar brez krste, to bi bila sramota za celi okraj, in se to tudi, kar jaz pomnim, celo takrat ni zgodilo, ko so razgrajale strašne nalezljive bolezni pri nas.« —

To je vse, kar sem zvedel pri tej priložnosti o »deskah za silo«; pozneje ni nanesel nikdar več govor na ta predmet. — Če je pa znabiti kdo o tem že prej kaj pisal, kar mi pa doslej ni znano, potem se mi naj to oprost, ker nisem hotel vedoma česar ponavljati. Če se pa opisa strinjata, potem je pa to dokaz, da sta oba resnična.

Štajerski kakor koroški Nemci govorijo tudi o nekem »Notholz« (les za silo), nisem pa mogel zanesljivo dognati, da li jim je to istovetno, kakor naše »deske za silo«, ker so stari ljudje že pomrli in mladina niti več ne posluša takih ljudskih, če še tako zanimivih sporočil, ker ji navadno manjka vzgoja srčne kulture in čuta častitljivosti napram svojim rajnim prednikom.

Staro in mlado je večkrat jokalo na glas, ko so poročali kmečki gospodarji po povratku iz Lesične, kaj jim je zaupal grajski kovač o Tahu, katerega je sam služil več let kot vojak in gledal na lastne oči, kaj in kako ravna lintver v človeški podobi s podložnimi kmeti.

Za Pavlovo slavo priljubljenosti je še skrbel enooki Belakov Andrej. Dolga leta je bil kovač v grajski orožarni. Pri odsekavanju žarečega železja na nakovalu mu je odletel kos v levo oko in ga oslepil. V zahvalo za tolikoletno zvesto delo so ga odpustili in se je klatil reva na starost okrog ter popravljal pri kmetih za hrano in stan poljedelsko orodje. Ko je zvedel novi delovodja za usodo starca, ga je poklical v delavnico, kjer mu je poveril službo hišnika. Pazil je na jez, popravljal orodje, pometal, izprezal konje strank in skrbel, da je bil red pri hiši. Prejemal je plačilo, vžival prosto hrano in stanovanje in vsak dan mu je še kaj odpadlo kot napitnina v gotovem ter pijači. Stari Andrej je imel lahko opravilo in precej prostega časa, da je raznašal po krčmah do Pilštajnu, kaj vse je videl ter doživel njegov

DRUŠTVENE VESTI

Ljutomer. To nedeljo dne 10. januarja popoldne ob pol štirih priredi naše Prosvetno društvo zopet lepo gledališko predstavo v Katoliškem domu. Vprizori namreč »Cvetino Borograjsko«, lepo zgodovinsko igro resne in zelo vzgojne vsebine. Društveni oder mora tudi vzgajati. S smehom smo se itak oskrbeli predtelo nedeljo ob »Ženitvi«, katero je vprizoril mariborski Ljudski oder ob priliki svojega gostovanja v Ljutomeru. — Za predpust bo pa spet smeha in veselja ob »Slabi vesti«. K predstavi »Cvetine Borograjske« vabljeni od blizu in od daleč!

Doklece.

To ime nosi mala naselbina ptujskogorske župnije v Dravinjski dolini, katero je pa že tudi ohranjeno v srednjeveških listinah, kakor n. pr. leta 1441 kot »Doklezenhof«. Smelo lahko trdimo, da ves učeni svet ne dožene pri zeleni mizi izvora tega krajevnega imena, ako dobro ne pozna vsega okoliša in če vrh tega nima sreče, da naleti na poseben slučaj.

Ako se pelje kdo po ptujskogorskem grebenu proti vzhodu in krene potem južno proti Doklecem, mora skozi precej dolgo sotesko s samo enim kolovozom, kateri je pa tudi zelo ozek, tako da pri širšem vozu os vseskozi striže obrežje. Če si prideta v soteski dva voza nasproti, je izognitev nemogoča; eden mora ritenski nazaj do ustja soteske in sicer oni, ki ima lažje nabasan voz, ali kateri je še bližje vhoda. Ker se pa pri takem naključju potratijo veliko časa, se temu odpomore potem doklica. Vsak voznik postoji prej, ko zavozl v sotesko, in dokliče vozniku, kateri je že morebiti v soteski ali tik pred njo, da čaka tu voz na vhod. Ako se kdo oglasi, čaka ta ob vhodu, dokler se ta ne do-

pelje ven; ako ne, potem je s tem ugotovljeno, da še ni nikogar v soteski in vožnja skoz »jo brezovirna. Kraj, kjer se je moral doseči ta sporazum potem doklicanja, so imenovali kratkoma kot »Doklice« in je ostalo pri tem tudi pozneje, ko se je razvilo tam malo naselje. Tako je bilo od pamtiveka in tako je še danes.

Pravilna zgodovinska in jezikoslovna oblika tega imena je torej »Doklice«. S časom se je pa uveljavila nedosledna oblika »Doklece«, katero je pa najbrž zakrivila uradna raba v srednjeveških pisarnah.

*

DOPISI

Kamnica. Plahō se oziram v staro leto. Imeli smo namreč poleg 17 porok in 70 krstov 72 mrličev. Med slednjimi se nahaja 29 otrok, ki so se nas že kar v prvem letu po rojstvu naveličali ter se med angelce preselili. Najstarejši med pokopanimi je bil 82 let stari Ivan Stramic. Večni mir zavživat se je podal pred veliko nočjo nepozabni rošpaški župan in cerkveni ključar sv. Urbana Stanko Hauptman. V začetku adventa nas je zapustila vrla tretjerednica Jožefa Puhman, tik pred Božičem pa nas je zapustil dobri posestnik v Rošpahu Jurij Jošt, oče znanega gostilničarja pri Sv. Urbanu; žalost za svojim triletnim vnukom je nepričakovano ugasnila luč življenja značajnemu svečinskemu rojaku. Dolga, dolga leta pa se nam bo še poznala strašna rana, katero nam je zadjal grozni Mohorko v noči pred velikonočno nedeljo z umorom peterih članov jelovške družine. — Z radostjo pa poročamo, da se naša župnijska cerkev sv. Martina krasno postavlja in vse župljane čudovito razveseljuje s svojo novobogato električno razsvetljavo, ki tudi očividno vpliva na vedno lepše obhajanje naših slovesnosti. Tudi sv. Urban si je popravil svoj vsled nevihte poškodovani zvonik in se tudi v svoji notranjosti prav pridno pripravlja na izredno lepo slovesnost bla-

nezabno dobri gospod. Ako je povedal v nedeljo po službi božji na Pilštajnu kako dobro o Tahu v krčmi pri Pištelaku zbranim kmetom, so mu plačevali ne po poličih — po pintih. Ako mu je zmanjkalo resnično prisluhnjenih novic iz kovačnice, je razpletel sam katero prav grozno, da je bila orgorčenost napram gospodi tem ljutejša in polni pinti na mizi. Enooki Andrej je bil ustno izročilo Tahovih grozot, ki se je ohranilo stoletja med narodom in katerega so veliko pozneje beležili zgodovinarji iz ljudskih vrst. Po jezični zaslugi Andreja Belaka je znano o Tahovem trinoštvu iz okolice Podsuseda in Stattenberga tole:

Kadar je imel Tahi na Podsusedu starega konja, ki je bil nič vreden, ga je prodal kateremu izmed kmetov, o katerem je znal, da ima nekaj pod palcem. Ta ga je moral kupiti za ceno, ki jo je določil Tahi, sicer ga je prisilil v nakup s temnico in telesnimi kaznimi.

Drugi pot se je pokvarilo Tahu 1000 veder vina. Porazdelil ga je med svoje podložnike in prisilil, da so ga kupili za ceno, ki jo je določil

potrebujemo prav krvavo! Vsakemu se dremlje ponoči na straži. Vam se ne bo! Potrjen!

Plešast gost: »Če bi bil za to vino le par let prej vedel, bi imel še vse svoje lase. Človek to kislico samo poskusi, pa se mu koža tako nagrbanči, da bi se lasje niti izpulili ne dali, kaj šele, da bi kar sami popadali ven.«

Poštena najditelja. »Včeraj sva jaz in Maks našla denarnico s tisoč dinarji.« — »Upam, da sta bila poštena.« — »Se razume. Vsak sva si vzela polovico denarja.«

Razmišljenost. Zena: »Kdaj si pa opazil, da nimaš dežnika?« Pro-